

En Nu?

Algemene beschouwing Nuj Lies Programmabegroting 2026

Geachte aanwezigen,

Om overeind te blijven in een wereld op drift is het volgens filosoof Ralf Bodelier, geboren in Lemiers, van wezenlijk belang dat; je jezelf uitspreekt, je stem uitbrengt en dat je moedig handelt. Als Nuj Lies herkennen we ons hierin en zijn jezelf uitspreken, je stem uitbrengen en moedig handelen voor ons belangrijke drijfveren.

Het uitspreken van de Algemene beschouwing en het behandelen en tot uitvoering brengen van de begroting zien wij als de Hoogmis van de democratie!

Vorig jaar sprak Nuj Lies de algemene beschouwing uit onder de titel 'Van vastdenken naar omdenken'. Dit jaar geven we, gezien de huidige ontwikkelingen, onze beschouwing de titel mee: "En Nu?". Onze inspiratie is het boek 'En Nu?' van Jan Bransen.

Intro

In de intro van zijn boek 'En nu?' schrijft filosoof Jan Bransen:

"We kúnnen veranderen. We kunnen de controle loslaten, accepteren dat we die nooit gehad hebben. We kunnen vertrouwen, toegewijd en gastvrij zijn, onszelf zien als debutanten en onze eigen onwetendheid naar voren schuiven als een intellectuele deugd".

Wij herkennen in het traject 'Ja we gaan veranderen', dat we als raad en college doorlopen hebben, dat er een noodzakelijke beweging op gang is gebracht. Als Nuj Lies spreken we het vertrouwen uit dat we kúnnen veranderen, van controle naar toewijding, van macht naar vertrouwen, van gedachtenwereld naar leefomgeving, van beheersen naar ontmoeten en van oplossing naar improvisatie.

Met het 'Versterkingsdocument coalitie 2022-2026' heeft Nuj Lies gezocht naar nieuwe mogelijkheden om te werken aan een stabiel bestuur en om samen met mensen in de samenleving en gemotiveerde mensen in de gemeentelijke organisatie, met Vaals vooruit te komen. Dit met de ambitie om onderlinge verbindingen te versterken, ontwikkel potentieel beter te benutten en een drijvende kracht te zijn achter de strategische visie 'Vaals Verbind(t)!'

Het is onze intentie om met oog voor brede contexten, zorgvuldig afwegingen te maken. Daarbij moedig te handelen, ons uit te spreken en welberaden onze stem uit te brengen. Dit in vervolg op een proces

waarbij we als raad, naast zoveel mogelijk relevante maatschappelijke organisaties en inwoners van Vaals, betrokken zijn.

We kunnen in de huidige en komende raadsperiode met de activiteiten die aanstaan en de perspectieven die er zijn, nog veel oogsten en onze gemeenschap verrijken. Nuj Lies spreekt de wens uit om met draagvlak van inwoners van Vaals hier zeker nog 4 jaar continuïteit aan te bieden.

Onze beschouwing algemeen

We zien op dit moment een samenleving die behoorlijk in beweging is en stilaan zelfs op drift raakt.

Het vergroten van maatschappelijke weerbaarheid wordt steeds relevanter. Zo heeft recent de Raad voor Volksgezondheid & Samenleving (RVS) alarm geslagen en het advies uitgebracht om met vereende krachten, de inmiddels ontstane hypernerveuze samenleving tot rust te brengen. In haar advies roept de RVS op tot een fundamentele sociaal-culturele verandering. Hun boodschap is duidelijk: “Trap op de rem en werk samen aan een meer ontspannen samenleving”.

Om te komen tot een kentering is door de RVS onderzocht welke elementen hierbij helpend zijn. Zo kwam men uit bij de aspecten; tijd voor verbinding, vergroten van verscheidenheid en inzetten op vertraging als tegenhangers van geïnstitutionaliseerd individualisme, gebrek aan ruimte voor verscheidenheid en inclusie en een belemmerende versnelling.

Tegen het licht van de bovenstaande achtergronden hebben wij de lopende lokale ontwikkelingen en de voorliggende begroting 2026 bekeken. Onze belangrijkste conclusie is dat een groot aantal zaken die aanstaan helpend zijn maar dat daarnaast ook een aantal zaken nadere aandacht vragen.

En Nu onze beschouwing op de programmabegroting 2026

Graag beginnen we met het uitspreken van onze complimenten aan het College voor de aanbiedingsbrief bij de begroting; een aanbiedingsbrief die nauw aansluit bij onze beschouwing.

Wij waarderen dat het college in haar aanbiedingsbrief een oproep doet om inbreng te leveren. We hopen dat andere partijen meer gebruik gaan maken van deze oproep en niet blijven steken in het stellen van vragen. Raadsparticipatie is voor Nuj Lies met name het leveren van inbreng, het doen van voorstellen en vooral ook het openstaan hiervoor.

Daarnaast spreken we onze complimenten uit voor de opzet van de begroting. Wel vinden we de reactie op onze inbreng met betrekking tot de doelenboom teleurstellend. Doodzonde dat landschapontwikkeling en beleving en duurzame mobiliteit, twee prioriteiten in de concept Omgevingsvisie, niet zijn opgenomen in de tweede laag van de doelenboom, zijnde de doelstellingen

voor 2030. Wij vinden dit een gemiste kans waarvan we hopen dat, ook op basis van de Omgevingsvisie, dit in de toekomst leidt tot aanpassing.

Verder vinden we het toevoegen van 'Stimuleren van vrijwilligerswerk' in de derde laag van de doelenboom, gezien het belang ervan, aan de orde.

Met het 'Versterkingsdocument' geven we impuls aan de hoofdthema's Actief burgerschap, Inclusie: iedereen doet mee, Landschapsbeleving en -ontwikkeling en Vernieuwend besturen en opereren als organisatie. Als Nuj Lies staan we hiervoor!

Graag benoemen we wat ons aanspreekt in de voorliggende programmabegroting in relatie tot deze hoofdthema's en wat we hierbij zien in de samenleving.

Hoofdthema Actief burgerschap

Positief vinden we het werken met een breed pallet aan communicatie en participatiemiddelen. In dit kader is het belangrijk om ruimte te blijven houden voor maatwerk. Leg geen verplichtingen op rondom participatiemiddelen/instrumenten. Ieder vraagstuk vraagt om een eigen, passende aanpak. Het is een voortdurend proces van ervaren en leren.

Als Nuj Lies zijn we ervan overtuigd dat onze participatietrajecten een heel belangrijk middel zijn om te bouwen aan het vertrouwen van inwoners in de politiek. We doen dan ook de oproep aan de Raad om bij onze participatietrajecten de slag te maken van controle naar toewijding en van macht naar vertrouwen.

'Actief burgerschap' is meer dan de moeite waard om op in te zetten. Mooie voorbeelden die we zien:

- in Vaals de ontwikkelingen in Vallisveld, de activiteiten van creatieve groepen als het Kunstcollectief en het Muziekcollectief en de actieve betrokkenheid van verenigingen en inwoners bij het inrichtingsplan van de 'Suisse';
- in Lemiers de overname van het beheer van zaal Oud- Lemiers door de recent opgerichte stichting 'Nui Lemieësj';
- in Holset het oprichten van het buurtnetwerk en het door inwoners herstellen van de zogenaamde Heiligenmuur en omgeving;
- in Vijlen het inrichten van een Dorpstuin in het kader van Blue Zône Vijlen en het door de Vijlense Jongeren Vereniging nieuw leven inblazen van de Koelmarkt en het organiseren van 'De Voel je Goed' tour;
- en Vaals breed het door vrijwilligers onderhouden en herstellen van wegkruisen en het oprichten van 'Energiecoöperatie Vaals Duurzaam'.

Zo zijn er nog talrijke voorbeelden van recent opgestarte vormen van actief burgerschap. Als Nuj Lies willen we volop steun bieden aan deze activiteiten. Temeer daar uit onderzoek blijkt, dat we structureel het effect van sociale factoren op de gezondheid van mensen onderschatten.

2e Hoofdthema Inclusie: iedereen doet mee

Onze oproep is om niet mee te doen aan verdergaande polarisatie. Verantwoordelijkheid nemen om negatieve beeldvorming te keren en uitgaan van de kracht van verscheidenheid. Dit door verhalen met elkaar te delen, elkaar beter te leren kennen en zodoende uit te komen bij gedeelde waarden als vertrekpunt van goed samen met elkaar leven.

Het traject 'Community Processing' rondom armoede vinden we een mooi voorbeeld van actief bruggen slaan naar een groep mensen die zich niet meer gehoord voelt. Belangrijk is ons vertrouwen in de inbreng van deze inwoners en straks in 2026, een effectmeting niet belangrijker maken dan hetgeen is opgehaald bij mensen. De inbreng en effectmeting gelijkwaardig behandelen is essentieel in een geslaagde aanpak rondom het terugdringen van armoede en schulden.

Uit de recent gehouden 'Ethos telling' komt naar voren dat bij minimaal 13 mensen in Vaals sprake is van dak- of thuisloosheid. We doen aan het College een oproep om deze mensen te kennen en in voorkomende gevallen te helpen. Dit vanuit o.a. het budget 'Zoek ook in de komende jaren de noden op' en de bestemmingsreserve 'Kwetsbare aandachtsgroepen op maatschappelijk vlak en bij huisvesting'. Om dit te activeren en te stimuleren dienen we de motie in: "Aanwenden middelen voor het helpen van dak- en thuislozen".

3e hoofdthema Landschapsbeleving en -ontwikkeling

Met de projectenbundel in de hand wordt samen met inwoners en bedrijven, de komende jaren actief gewerkt aan landschapsontwikkeling. Het doet deugd dat conform het in 2012 ontwikkelde programma 'Stilte- en leefkwaliteit buitengebied' hier nu verdere impuls aan wordt gegeven. Mooi om dit mee te maken.

We waarderen ook dat ambtenaren en College zich oriënteren op de mogelijkheden die gemeentelijk eigendom biedt om landschap en natuur te versterken. Een ambitie om hier verder mee te gaan, spreekt ons aan.

Zoals in eerdere beschouwingen aangegeven spreekt Nuj Lies de hoop uit dat het in regionaal verband op te stellen "Masterplan duurzame mobiliteit", met door het College toegezegde actieve betrokkenheid van Vaals, zal leiden tot een vermindering van de verkeersdruk in ons authentieke landschap; het Heuvelland, ongerept vol met stiltegebieden.

4e hoofdthema Vernieuwend besturen en opereren als organisatie

Als we naar de lopende investeringen in de portefeuille Wonen en Verkeer kijken is er voor de gemeentelijke organisatie en de portefeuillehouder Wonen & Verkeer behoorlijk wat werk aan de

winkel. Ook de gebiedsvisie 'Selzerbeek' biedt volop mogelijkheden om binnen deze portefeuille vernieuwend aan de slag te gaan.

Innovatie is zeker ook aan de orde binnen het Sociale domein. Goed om van het College te horen dat hier in 2026 volle aandacht naar uitgaat. Door de dubbele vergrijzing en toename van chronisch zieke en gehandicapte mensen komt een Golfstroom op ons af, waarop we onze voorbereidingen moeten treffen.

Zonder het binnenhalen van additionele middelen in de vorm van subsidies zal het moeilijk worden om innovaties te introduceren en op te schalen. Complimenten aan het College voor de inzet op actief aankoopbeleid en het binnenhalen van subsidies.

Verjonging en vernieuwing is zichtbaar. Naast ervaren mensen hebben we een jonge én inmiddels politiek ervaren wethouder, jonge raads- en commissieleden, jonge ambtenaren. Volop reden om hier steun aan te bieden en van hun te vernemen wat zij nodig hebben.

Het actief meedoen van ambtenaren aan het geslaagde event 'Vino Vaals' verdient dit jaar onze 'Doot Mit' award!

Waar vragen we nog aandacht voor:

De situatie in Vaals vraagt om een fundamentele aanpak. Een aanpak gericht op het werken met bewezen interventies, het ontwikkelen van talenten en het ingang zetten van een voor iedereen herkenbare beweging. De Rijke schooldag omarmen we als Nuj Lies graag, als opmaat naar de bewezen interventie 'De Gezonde Basisschool van de Toekomst'.

Met het versterkingsdocument wordt de nadruk gelegd op het 'doen'. Voortvarend aan de slag met het ondersteunen van actief burgerschap, elkaar ontmoeten, werken aan inclusie samen met de mensen die het betreft, doorvoeren van vergroening en een boost geven aan vernieuwende werkwijzen.

Teleurstellend vinden we daarom ook het uitstel van de besluitvorming over de Suisse. Een centraal gelegen gemeenschapsvoorziening die zovél potentie heeft en in de uitwerking zovél inbreng en inzet van actieve inwoners en betrokken ambtenaren van gemeente en Provincie heeft gekend. De kans bestaat dat dit uitstel leidt tot verlies van subsidie en een jaar stilstand.

Het vervolg onderzoek naar de meest geschikte locatie voor een gemeenschapsvoorziening met zaal in Lemiers is klaar. Laten we ervoor kiezen om in dit traject wél de vaart erin te houden. Wij roepen de Raad op om uiterlijk in de raadsvergadering van februari een besluit te nemen.

Ook vragen we nog aandacht voor een passende voorziening voor alle bands van het Muziekcollectief.

Tijdens de vorige begrotingsbehandeling hebben we met de motie 'Boost geven aan het werven van vrijwilligers' een voorstel gedaan om te onderzoeken op welke wijze aan het werven van vrijwilligers

een impuls kan worden gegeven en hierbij een mogelijke herintroductie van een 'Vrijwilligerscentrale' te overwegen.

Na een toezegging van de wethouder hebben we de motie vorig jaar aangehouden.

Het belang van het beschikken over voldoende vrijwilligers wordt steeds groter. Actieve inwoners hebben aan Nuj Lies, de wens kenbaar gemaakt van herintroductie van een Vrijwilligerscentrale; laagdrempelig, centraal gelegen aan de Maastrichterlaan. We merken de Suisse aan als geschikte locatie hiervoor en dienen daarom de motie in 'Vrijwilligerscentrale inbedden in de Suisse'.

Nuj Lies is tegenstander van grootschalige ontwikkelingen in ons buitengebied. Een buitengebied dat een gedifferentieerde opbouw kent. Van stedelijk gebied naar landelijk gebied, naar dorpskernen met al dan niet beschermde dorpsgezichten en naar stilte -en natuurgebieden. Voor deze laatste unieke categorieën pleit Nuj lies, zoals eerder aangegeven voor het toepassen van het Nee of Nee- tenzij principe.

We vragen ook aandacht voor stilte- en rustbeleving en de aantasting hiervan als belangrijk te onderzoeken onderdeel van de Milieueffectrapportage (MER), die in het kader van de aanvraag Luchthavenbesluit voor luchthaven Maastricht Aachen Airport uitgevoerd wordt.

Als laatste punt van aandacht. We kunnen niet hard genoeg werken aan het verbeteren van het toekomst perspectief van onze jongeren door in te zetten op hun geluk en door te werken aan passende huisvesting en kwalitatief hoogwaardig onderwijs.

Outro

Alleen door maatschappelijk en bestuurlijk krachten te bundelen kunnen we de vereiste sociaal-culturele verandering bewerkstelligen. Als Nuj Lies willen we hiervoor onze handen uit de mouwen steken en zien we uit naar een krachtige samenwerking in 2026 en komende jaren.

We sluiten onze beschouwing graag af met een uitspraak van Nelson Mandela:

'Als je iets goeds ziet, geef dan een compliment. Als je iets fouts ziet, bied dan je hulp aan'

We hopen in 2026 op veel onderlinge behulpzaamheid in Vaals.

Bedankt voor jullie aandacht.